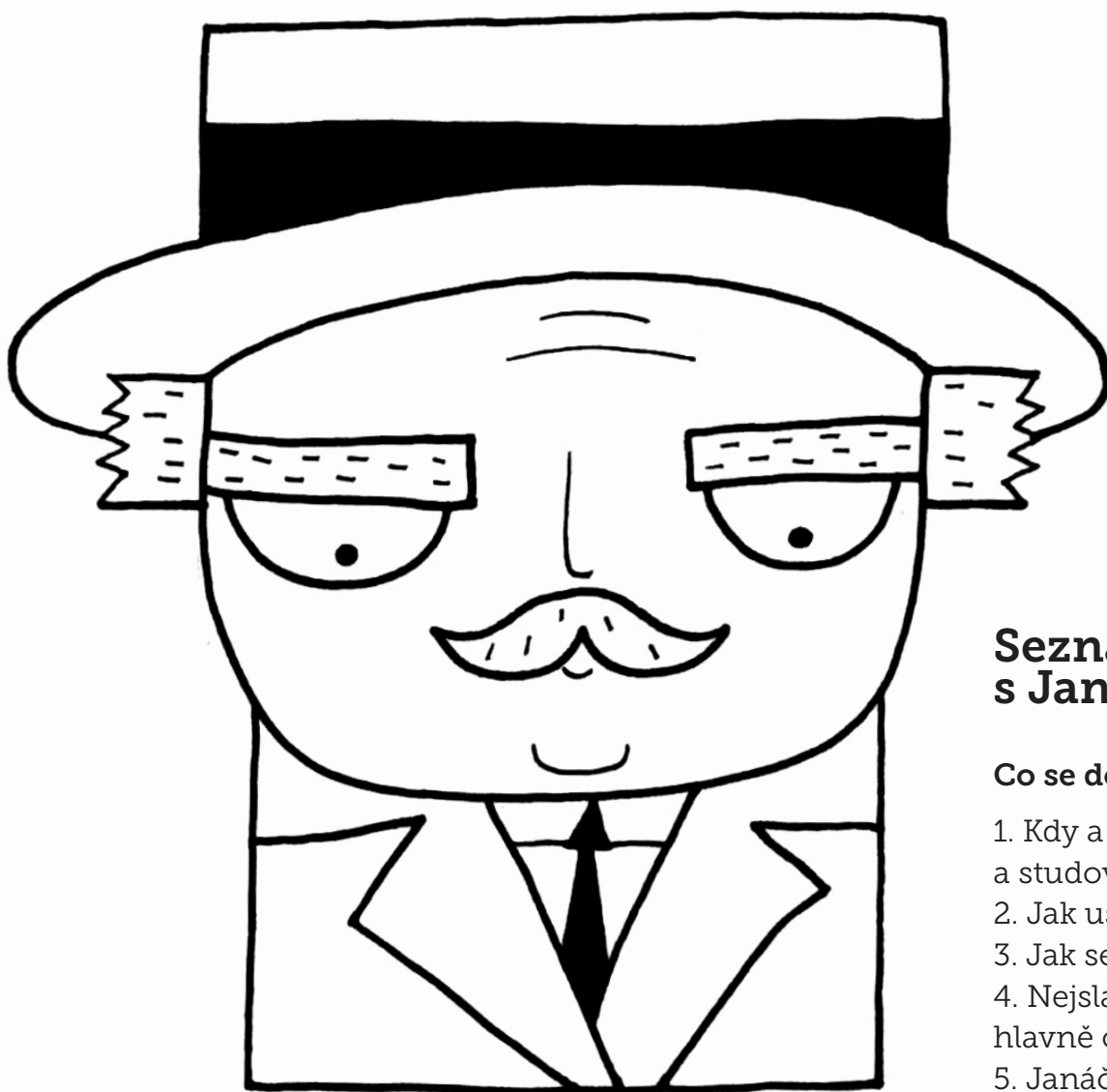
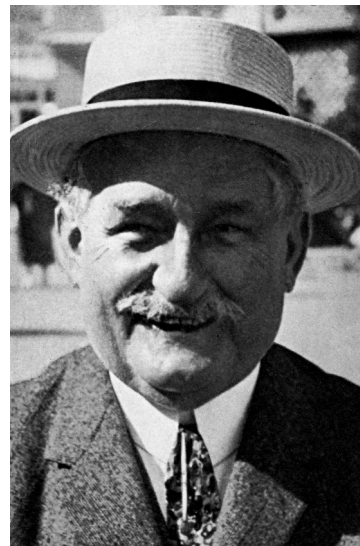

Leoš Janáček

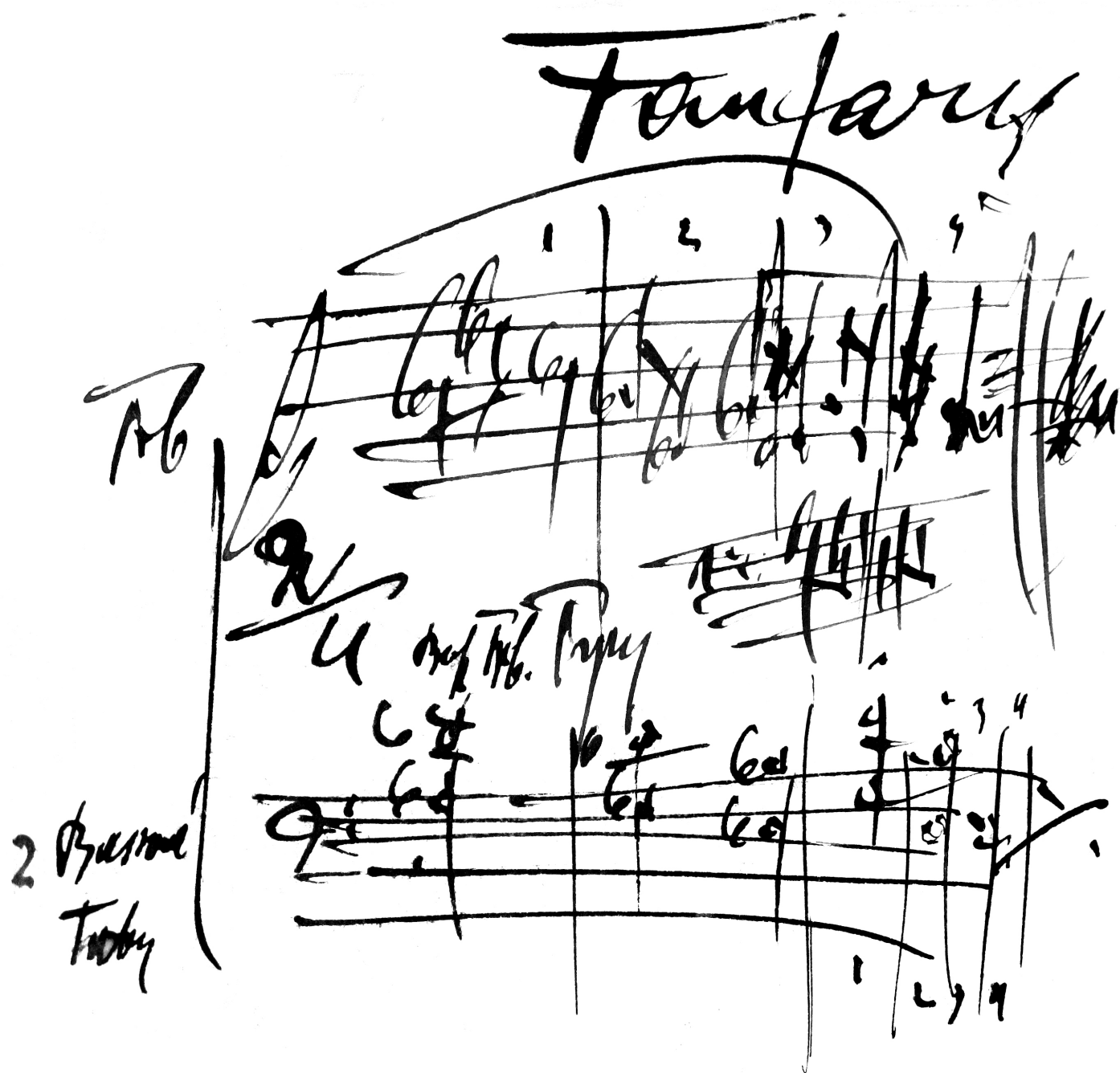
Víte, že **Janáček** patří ve světě mezi dvacet vůbec **nejhranějších operních skladatelů**? A že se jeho **opery** ve světě většinou zpívají česky, i když češtině často nerozumějí ani zpěváci ani diváci? A víte, že Janáček strávil skoro celý život v **Brně**, i když se tam nenarodil? A že skoro všechny jeho skladby poprvé zazněly také v **Brně**?

Seznam se s Janáčkem

Co se dozvíš?

1. Kdy a kde se narodil a studoval
2. Jak usilovně pracoval
3. Jak se proslavil
4. Nejslavnější díla, hlavně opery
5. Janáčkově město Brno

Janáček často nepsal na notový papír, ale čmáral si notové linky sám. Prohlédni si Janáčkův rukopis fanfár ze **Sinfonietty**, a pokud znáš noty, zkus nějakou přečíst. Nebo zkus přečíst aspoň nějaká písmena.

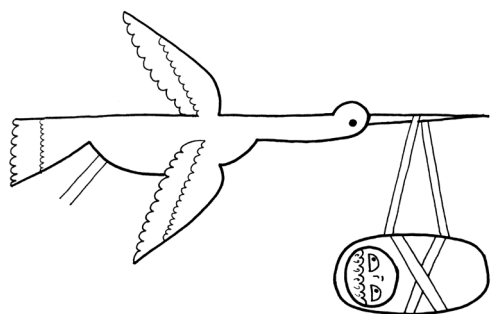
Doma si zkus zahrát online hudební hru s Janáčkovými operami.

www.leosjanacek.eu/opery-hra

Kdy a kde se narodil a studoval?

Kdy žil **Leoš Janáček**? Do jakého století byste jej zařadili? Devatenácté? Dvacáté? Pravda je taková, že obojí je správně. Janáček se narodil přibližně v polovině 19. století (**1854**) a zemřel ve dvacátých letech 20. století (**1928**). Většinu života tak prožil ještě jako obyvatel **Rakouska-Uherska**. Když v roce 1918 vzniklo **Československo**, bylo Janáčkově 64 let. Po zbytek života byl hrdým československým občanem.

Podívej se na obrázek a spočítej, kolik let byl Janáček občanem Československa.

A poznáš, kdo jsou ti dva vousatí pánové?

*1854

†1928

L.J. se narodil

◀ 19. století

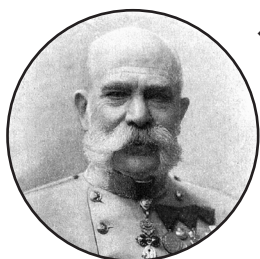
1900

20. století ▶

1918

L.J. zemřel

vznik
Československa

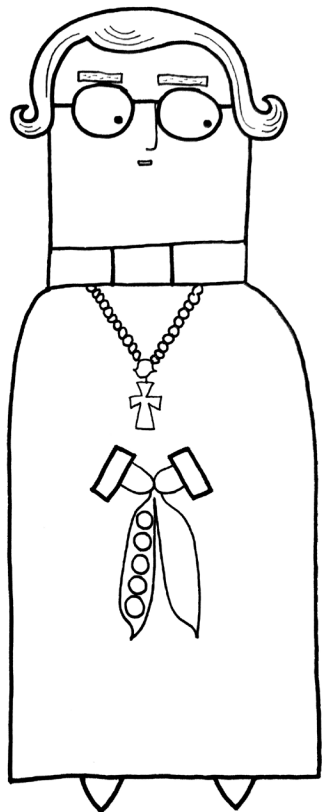
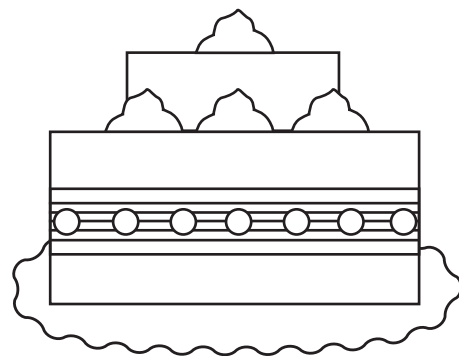
Kde se narodil a studoval?

Janáček strávil většinu života v Brně, ale narodil se v **Hukvaldech**, kousek od Ostravy. Tatínek byl učitelem v hukvaldské škole. Janáčkově měli celkem 13 dětí a byli spíše chudí. Přesto chtěli malému Leošovi zajistit pořádné hudební vzdělání, protože to byl talent! Poslali ho do **Brna**, kde se mohli nadaní chudí chlapci hudebně vzdělávat v **augustiniánském klášteře**.

Leoš přišel do Brna v roce 1865.

Připomeň si, ve kterém roce se narodil a spočítej, jak byl starý, když se ocitl v klášteře v Brně. Umíš si představit, že bys v tomto věku musel opustit rodiče a sourozence?

Zajímavé je, že
v **augustiniánském klášteře** na Starém Brně žil také **Gregor Johann Mendel**. Náhodou se tak dvě nejslavnější osobnosti spojené s Brnem ocitly ve stejné době na stejném místě. Janáček jako malý chlapec a Mendel jako starší pán.

*Víš, jakým objevem se proslavil **Gregor Johann Mendel**?*

Svatba

Janáček později ještě pokračoval ve studiu v **Praze**, v **Lipsku** a ve **Vídni**. Ale to už byl dospělý a krátce po návratu zpátky do Brna se oženil se slečnou **Zdeňkou Schulzovou**.

Podívej se na obrázek a spočítej, kolik bylo Zdeňce roků, když se vdávala.

Zdeňka Schulzová
(1865–1938)

+

Leoš Janáček
(1854–1928)

=

**Svatba
1881**

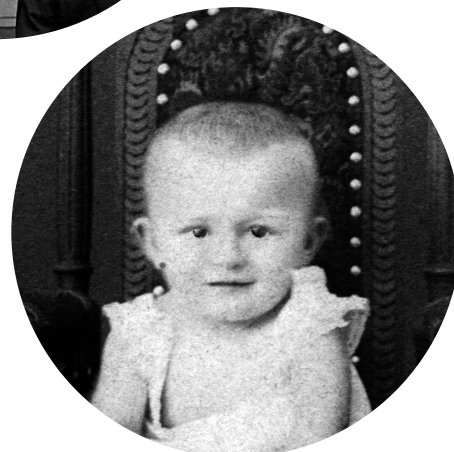
*Doma se podívej na animované video **Leoš Janáček. Kde se narodil a studoval** (jen 1 minuta). Zkus si zahrát online hudební pexeso.*

Jak usilovně pracoval

Brzy po svatbě se Leošovi a Zdeňce Janáčkovým narodila dcera **Olga** a později syn **Vladimír**.

Janáčkoví bydleli v bytě na **Starém Brně**, jen kousek od kláštera, ve kterém Leoš vyrůstal. Janáčkovu rodinu ale postihlo neštěstí v podobě smrti obou dětí. Vladimír zemřel jako malý chlapeček a Olga jako 21letá dívka.

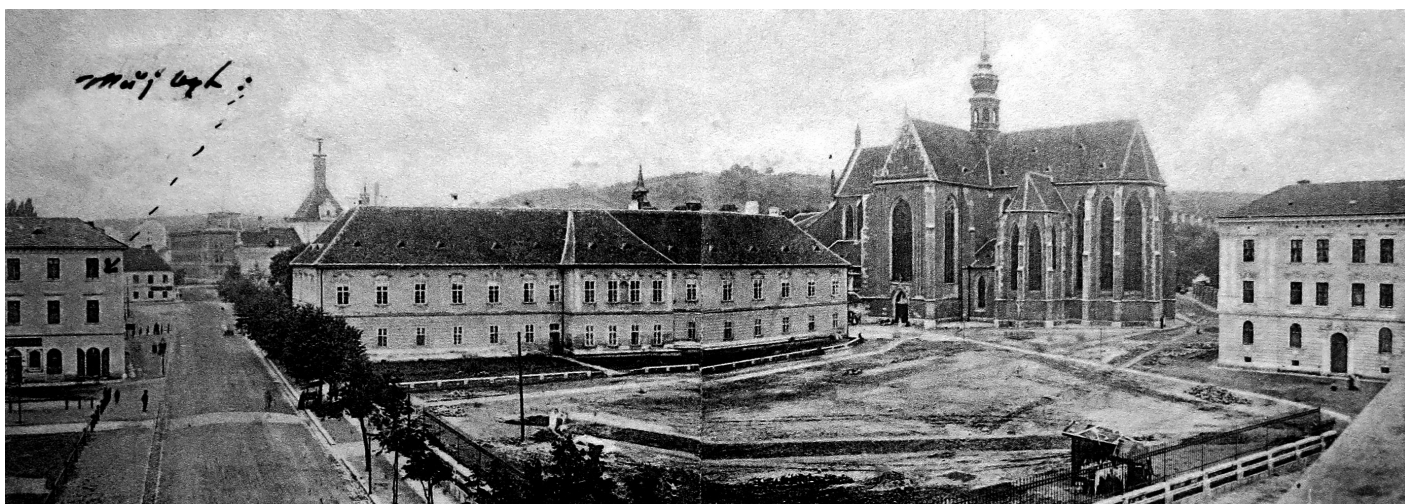
Zdeňka & Leoš
Janáčkoví

*Podívej se na fotku domu,
ve kterém Janáčkoví žili.
Poznáš, na kterém brněn-
ském náměstí stál?*

Olga
(1882–1903)

Vladimír
(1888–1890)

organizátor
hudebního
života v Brně

ředitel
varhanické
školy

sběratel
lidových
písní

učitel

dirigent

Dnes známe Janáčka jako **hudebního skladatele**, ale on toho vedle komponování stihl mnohem víc. Dirigoval, studoval **lidovou hudbu**, učil, založil **varhanickou školu**, kterou vedl také jako ředitel, psal novinové články atd. Byl to velmi akční a schopný pán.

V roce 1904 bylo Janáčkově 50 let a ve stejném roce v Brně poprvé zazněla jeho slavná opera **Její pastorkyňa**. Výjimečná byla tím, že Janáček jako jeden z prvních skladatelů na světě složil operu na **neveršovaný** text. Zkrátka se to nerýmovalo, zhudebnil totiž text divadelní hry. Janáček byl přesvědčený, že se mu to opravdu povedlo, a tak poslal svou novou operu do pražského **Národního divadla**, aby tam připravili první provedení. Ale vedení divadla operu odmítlo. Janáček z toho byl velmi smutný. Navíc během práce na opeře zemřela jeho milovaná dcera **Olga**. Světové premiéry **Její pastorkyně** se nakonec ujalo **Národní divadlo v Brně**.

*Přečti si ukázky textu ze dvou oper.
Který se rýmuje a který se nerýmuje?*

Bedřich Smetana: Prodaná nevěsta

Věrné milování
nepřeruší žádné zloby naléhání.
Lásku jsme si přísahali,
slovo jsme si navždy dali.

Opera Její pastorkyňa měla premiéru v roce 1904 v Brně. Bylo to v divadle, které už dnes neexistuje – říkalo se mu Divadlo na Veverí. *Poznáte, kde stálo?*

*Doma se podívej na animované video **Leoš Janáček. Jak usilovně pracoval** (jen 1 minuta). Zkus si zahrát online hudební pexeso.*

www.leosjanacek.eu/pexeso

[illegible]

Leoš Janáček: Její pastorkyňa

Odešli. Jdi také!
Však včil vidíš, že s mým bědným životem svůj spojit
nemůžeš!
Buď s Bohem a pamatuj si, žeš byl nejlepší člověk, jehož
jsm poznala na světě!

Jak se proslavil

Po brněnské premiéře opery **Její pastorkyňa** v roce 1904 trvalo ještě 12 let, než se Janáček konečně dočkal provedení v **Národním divadle v Praze**. Ale stálo to za to, pražská premiéra v roce 1916 měla velký úspěch a **Její pastorkyňa** se brzy začala hrát v divadlech po celém světě. To byl začátek Janáčkovy světové slávy.

Podívej se na mapu, kde všude už se Její pastorkyňa hrála. Kam se dostala nejdál od Brna?

Po rozpadu Rakouska-Uherska vzniklo v roce 1918 **Československo** a Janáčkově zbývalo ještě 10 let života. V té době napsal své nejslavnější opery, ale třeba také světoznámou **Sinfoniettu**, věnovanou městu Brnu.

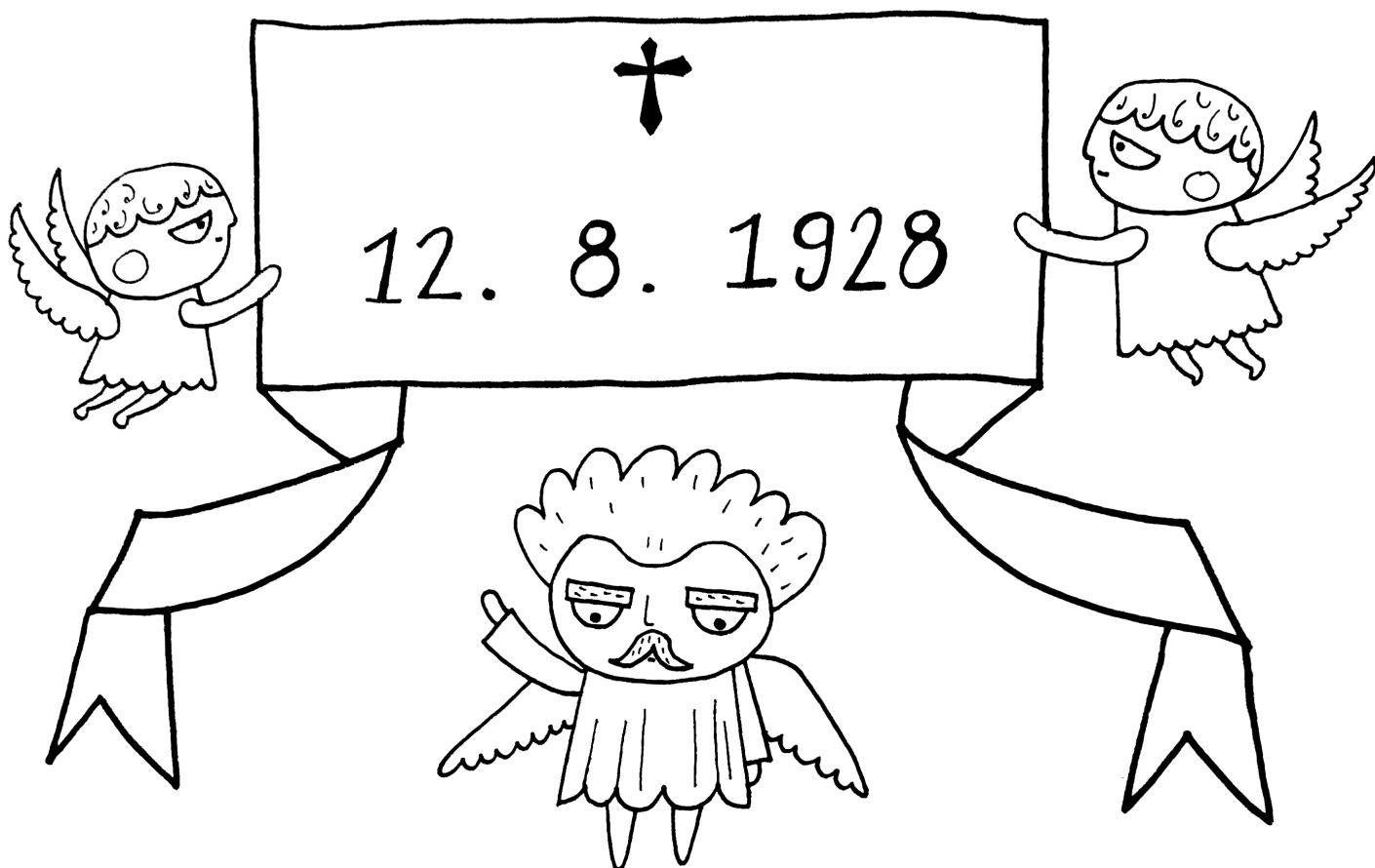

*Naskenujte QR kód mobilním telefonem a poslechněte si ukázkou ze **Sinfonietty**.*

Janáček se celý život rád vracel do rodných **Hukvald**. Na stará kolena si dokonce v Hukvaldech koupil domek a jezdil tam jako na chalupu. Ale v létě roku 1928 se tam nachladil, dostal zápal plic a zemřel v nemocnici v nedaleké **Ostravě**.

Leoš Janáček zemřel v roce 1928. Připomeň si, kdy se narodil, a spočítej, kolika let se dožil.

*Doma se podívej na animované video Leoš Janáček. **Jak se proslavil** (jen 1 minuta). Zkus si zahrát online hudební pexeso.*

www.leosjanacek.eu/pexeso

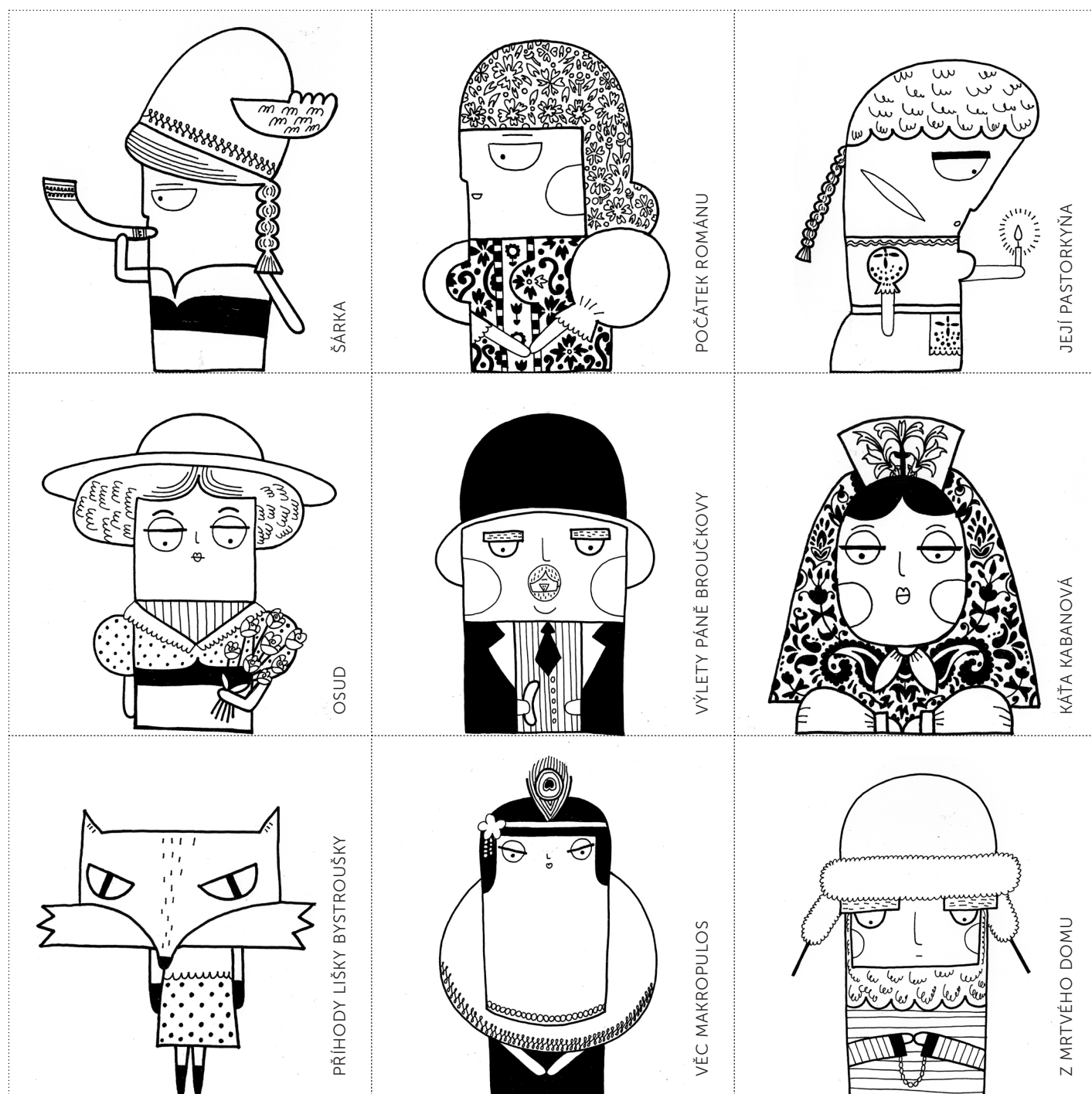
Nejslavnější díla, hlavně opery

Leoš Janáček se na světových operních jevištích řadí mezi dvacet vůbec **nejhranějších operních skladatelů**.

Prohlédni si pořadí nejhranějších operních skladatelů v období 2016–2022 (obrázek je z webu Operabase). Na kterém místě je Janáček?

20 NEJHRANĚJŠÍCH SKLADATELŮ V LETECH 2016–2022		
SKLADATEL	PŘEDSTAVENÍ	PRODUKCE
Verdi	2204	426
Mozart	2158	332
Puccini	1902	329
Donizetti	677	143
Wagner	659	167
Rossini	647	123
Bizet	622	104
Čajkovskij	454	109
Strauss, R.	351	73
Händel	312	72
Bellini	250	37
Brittten	237	36
Janáček	225	34
Massenet	182	30
Dvořák	168	27
Monteverdi	160	33
Gounod	137	31
Rimskij-Korsakov	116	33
Gluck	114	28
Mascagni	86	31

Kolik oper napsal celkem?

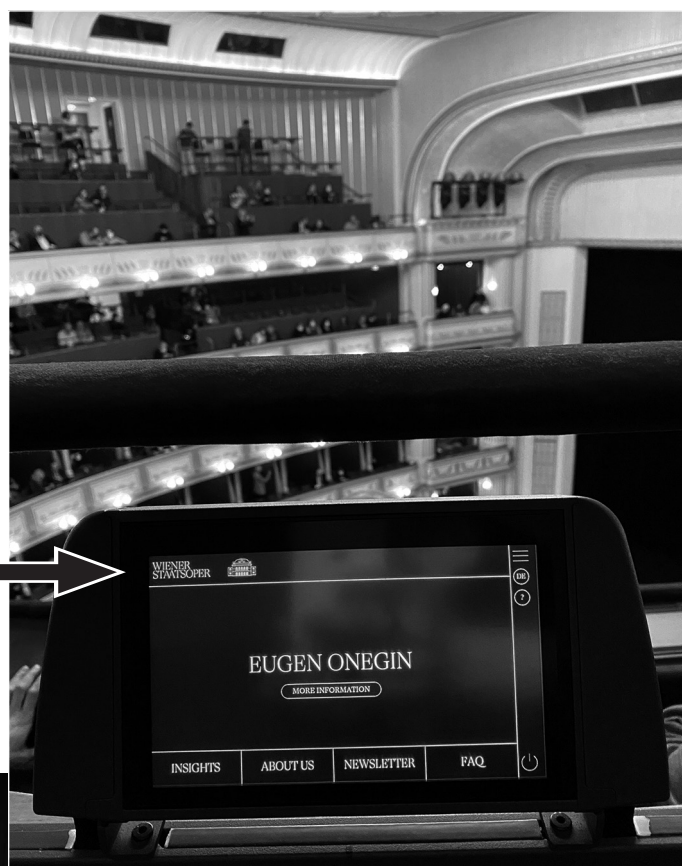
Podívej se, jak vypadá mezinárodní přepis české výslovnosti:

ječí se zí:tra řěstně příznaží: | 3ε 2okno rozbili

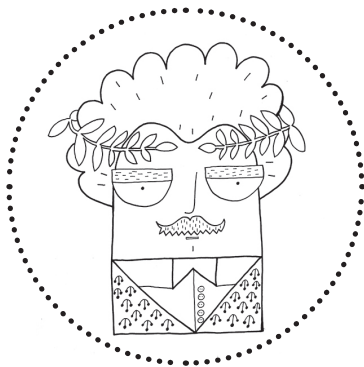
děti se zítra čestně přiznají, že okno rozbili

Z Janáčkových oper se nejčastěji hrají **Její pastorkyňa**, **Káťa Kabanová**, **Příhody lišky Bystroušky**, **Věc Makropulos** a **Z mrtvého domu**. Texty oper (nejenom Janáčkových) se dřív překládaly, takže třeba v Německu se hrály německy. Dnes už se opery většinou nepřekládají. Zahraniční zpěváci se tak učí zpívat české opery v češtině, i když text je pro ně úplně nesrozumitelný a těžko se jim vyslovuje. Často jim při zkouškách se správnou výslovností pomáhá jazykový poradce.

Diváci si během operního představení mohou číst text ve svém jazyce na titulkovacím zařízení (podobně jako při sledování filmu v původním znění s titulky). Titulky se většinou promítají nad jeviště, v některých divadlech je dokonce malé **titulkovací zařízení** před každým divákem.

Další slavné a často hrané Janáčkovy skladby jsou třeba **Sinfonietta**, **Glagolská mše** nebo klavírní cyklus **Po zarostlém chodníčku**.

Janáčkově město Brno

Janáček se v **Brně** sice nenarodil, ale žil zde skoro celý život. V Brně vytvořil většinu svého díla a jeho skladby měly až na výjimky v Brně i svou **světovou premiéru**. Většinu budov, ve kterých se Janáčkovy díla hrála, najdete v Brně dodnes.

České Národní divadlo na Veverčí ulici

Počátek románu (1894), Její pastorkyňa (1904)

Besední dům

Mládí (1924), Říkadla (1925), Concertino (1926)

Stadion

Glagolská mše (1927)

Mahenovo divadlo

Káťa Kabanová (1921), Příhody lišky Bystroušky (1924), Šárka (1925), Věc Makropulos (1926), Z mrtvého domu (1930)

A kde Janáček v Brně vlastně bydlel? Jako malý chlapec v klášteře na Mendlově náměstí a později už s vlastní rodinou v bytě jen kousek od kláštera. Odtud chodil do práce do varhanické školy na rohu Smetanovy a Kounicovy ulice. Když mu bylo 56 let, v zahradě varhanické školy byl pro něj postaven malý domek, aby to jako zasloužilý pan ředitel měl do školy jen pár kroků.

Na fotografii je Janáček na zahradě svého domku a v okně jeho žena Zdenka. A ještě je tam Čipera. Najdeš ji? A kdo to byl?

Dnes v domečku sídlí **Památník Leoše Janáčka**, ve kterém je k vidění skladatelova pracovna s původním zařízením včetně klavíru. V sousední budově, kde bývala Janáčková varhanická škola, je dnes **Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea**. Tam se nachází i **Archiv Leoše Janáčka** se skladatelovými rukopisy, fotografiemi, dopisy, zápisníky, různými úředními dokumenty apod.

Archiv Leoše Janáčka je součástí seznamu **Paměť světa UNESCO**.

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Leoš Janáček Archive
(Moravian Museum)
Inscribed on the Register in 2017
Memory of the World

Texty: Šárka Zahradková
Ilustrace: Vendula Chalánková
Grafický design: Barbara Zemčík
Fotografie: Archiv Leoše Janáčka,
Moravské zemské muzeum
TIC BRNO, p. o., finančně podporuje
statutární město Brno.

TIC BRNO

B | R | N | O

www.leosjanacek.eu